

F O A I E

пентръ

МИШТЕ, ШИМЪ ШИ ЛИТЕРАТУРЪ.

№. 52.

Luni 28. Dekembrie,

1842.

ЪНЕЛЕ ТРЪСЪРІ.

Din konstitucia marelei principat al
Transilvaniei.

В. Дрентъриле коміціале а принцълѣ
църеї.

а) Dieta. Пътереа леѣзитивъ о аре
мареле принц ал Трансилваніей дн адънареа
статърипор църеї, пе каре о пзмим діетъ
(Comitia, Dieta), unde дънса пріимеще
сфътвиріе ші днвоїреа ачелор статърі.
— Локодіиторіал принцълѣ дн діетъ есте
тримісъл спре ачеста скоп к. комісаріѣ
дмпътернічт. А хотърѣ времеа ші ло-
къл, дн каре съ се ѡіе діетъ, есте сінгъ-
ръл дрент ал домпіторіалѣ. Антръачеа
леїле църеї (1791 арт. 10) хотъреск а-
тъта, ка діета съ се ѡіе дн тот апъл;
шъваркъ дмпреѣдвръріе ші времіле пот
сфътві принцълѣ а скімѣа рѣстимѣл де
време, дн каре съ се адъне статъріле. —
Артіколї діеталї дела 1791 кзпрїнд інстръ-
кції акърате пентръ діетъ ші пентръ десва-
теріле еї. Дн времіле челе търъзрате але
прїнцилор пъмѣнтенї діета се ѡіе де доаъ
орї пе ап, ла Ст. Георгіе ші ла Ст. Мі-
хаїл. Ачеста дн зрмъ с'аѣ щере прїп
арт. 16 дела 1624, іар прїп діпломѣ Лео-
полдінъ (п. 10) с'аѣ детермінат кърат, ка

діетеле съ се ѡіе пе тот апъл. Диетъ пе-
сте воїеа ші фъръ кіетареа прїнцилѣ пз
се поате ѡіе.

в) Мъдъларїї діетеї саѣ статъ-
ріле църеї. Ачещїа сѣнт 1) к. гъвернѣ,
2) к. таблъ жъдекътоаре, 3) Испанїї прї-
марї, адекъ окърмзиторїї дн комітатъріле
ші дістрїктъріле немешлор ші дн ска-
пеле Ськълор. 4) Регалїїї. 5) Депътації
комітатърілор ші а дістрїктърілор немешї,
а скапелор ськвїещї, а скапелор ші а ді-
стрїктърілор сьсещї. 6) Депътації четъді-
лор слободе крїеїщї, кѣт ші але алтор
ораше апа пзмїте таксале дн пъмѣнтъл
немешеск ші ськзіеск. Пе регалїїї лї
депъмеще прїнцил църеї, черѣнд маї дн-
тѣл сфатъл гъвернълѣ дн царъ. Ачещїа
тревзіе съ фїе маїоренї, пъмѣнтенї, дн
фамїлії фрънташе немешешї, кѣ карактер
непрїхънїт ші кѣ дестъле кзпоїнїще дн
тревіле църеї. Ачї днсеппъм, кѣ Тран-
силванїа п'аре доаъ табле діетале, чї пзмаї
зна, кѣчї леїле пз кзпоск магнації, ка дн
Ънгарїа, карїї сѣнт пзсквїї леїзїторї дн
діетъ ші тревзе съ се арате дн персоанъ;
де ачї віне, кѣ регалїїїї пощрїї фїнд депъмїдї пз-
маї, се адълѣ дн ачешаш салъ ші се сѣт-
тѣеск дмпреѣл кѣ депътації.

Депътації комітатърілор немешешї ші

а сказелор дп съкѣите тревѣе іаръш съ фіе немеші (воіері) пропріетарі ші кѣноскѣторі де тревіле цѣреі. Депѣтаціі Сасіелор ші а локѣрілор таксае п'аѣ тревѣиндѣ съ фіе немеші. Діп фіекаре ізрісдікціе де ачестеа (комітат, дістрікт, сказн, ораш) се алег словод ші се тріміт кѣте доі депѣтаді ла діетѣ — Депѣтаціі пріітеск дізрпѣрі (лефі) діп каселе прівате але ізрісдікціілор. — Президентѣл ordinarіѣ ал статѣрілор есте ачела, не каре'л алег статѣріле діп сіпѣл лор, статорпик; іар кѣнд ачеста п'ар фі де фацѣ, атѣпчі к. гѣверп ачере дрептѣл а пѣмі не зпѣл діп консіліаріі сѣі. Дакѣ к. гѣверп се афлѣ де фацѣ дп діетѣ, атѣпчі prezidinda о кѣпрінде гѣверпаторѣл.

Секретаріі саѣ актѣаріі діетеі сѣпт протопотаріі. Крѣіескѣл гѣверп ал цѣрїі діп прічіпа шѣлтелор сале тревї пѣ поате фі непрекѣрмат де фацѣ дп адѣпѣріле діетале; дптр'ачеа ел корѣспѣнде кѣ статѣріле прїп депѣтаціі (трїмісе). Дакѣ к. гѣверп віне дп діетѣ, аре а кѣѣта маї кѣ сеапѣ ла зрѣѣтоареле скопѣрі: 1) Дп сѣѣтѣріле асѣпра лѣкрѣрілор діетале сѣ апере пѣрѣреа фолосѣл Домпѣлѣі цѣреі ші ал статѣрілор. 2) Ла време де не'пвоіреа статѣрілор дп пѣрерї сѣ черче зпїреа лор. 3) Дп тоате тревіле маї греле ші маї імпортанте, прекѣт ла дпкеіереа артїколілор діеталї, ла релѣціі кѣтрѣ Маї. Са, ла депѣтаціі че се тріміт кѣтрѣ к. комісарїѣ прїнципал, прекѣт ші ла алте лѣкрѣрі а тіпгѣтоаре де фїінца окѣрѣтѣреі політіче ші жѣдекѣторенці сѣ'шї деа ал сѣѣ сѣат. Пентрѣ ачеста к. гѣверп пѣзпѣтаї атѣпчі віне дп діетѣ, кѣнд есте кіемат де кѣтрѣ статѣрі, чї ші алте орї кѣнд се сіпте дп-

даторат а фі де фацѣ. Кѣ тоате ачестеа дпвоіреа саѣ не'пвоіреа гѣверпѣлѣі кѣ хотѣрѣріле статѣрілор нїчі ле поате не ачестеа скїтѣва, нїчі опрі (1791 арт. 11).

ц) Deskiderea діетеі. Кѣрсѣл еі. Deskiderea діетеі се фаче дп адѣпареа соленѣ а статѣрілор де кѣтрѣ трїмісѣл к. комісарїѣ, каре ціне кѣѣѣпѣл дескїзѣторїѣ ші пропозїцііле крѣіенці ле дѣ статѣрілор.

Обїектеле, адекѣ лѣкрѣріле, каре кад сѣпт сѣѣтѣіреа ші хотѣрѣреа діетеі сѣпт: Алкѣтѣіреа де леціі ценерале пентрѣ тоатѣ цара, шѣрцереа саѣ скїтѣвареа зпор леціі каре с'аѣ афлат пѣпѣ ачі дп пѣтере, ші ачестеа дѣпѣ пропозїцііле крѣіенці (proposiciones regiae) ші дѣпѣ черерїле статѣрілор (postulata Statuum); плѣпсорїле ші рѣгѣмінциіле (gravamina) атѣт а статѣрілор цѣреі дппрезнате, кѣт ші а паціілор дппрезнате, а ціпѣтѣрілор, а комѣнітѣділор, ва ші а оаменїлор прівациі, дпкѣт аченціа ар ащерне врепн лѣкрѣ че таіе дп лѣкрѣріле діетале; маї дпколо віне сѣпт сѣѣтѣіреа ші дпвоіреа статѣрілор determinarea кѣтѣцімеі де контрївѣціе ценералѣ че аре а плѣті цара, кіцѣл де а о дппѣрці ші а о адѣпа; алецереа ла дерегѣторїіле кардінале саѣ діпломатїче*), дареа індіпенатѣлѣі (а дппѣтѣпѣпїреі) ла стрѣіні кѣ мерїте, хотѣрѣреа асѣпра не'тпѣкѣрілор пентрѣ марцініле де царѣ ші пентрѣ фїшкалітѣціле кѣрате, кѣт ші дрептѣл де а ле стѣпѣлї саѣ де але дпстрѣіпа, дпсѣѣршіт десѣатереа ачелор каѣзе де жѣдекатѣ, каре

*) Трансїванїа п'аре ка Бпгарїа аша пѣміціі варопїаї цѣреі, кѣт е палатїнѣл ш. ч. лалціі, чї дп локѣл ачестора ла пої сѣпт к. канчеларїѣ, гѣверпаторѣл, президентѣл статѣрілор, консіліарїі гѣверпїалї ші протопотарїі.

дѣпъ лециле цѣреї се дин де диетъ. Ап кѣрскл съѣтѣрілор п'аре воіе нїмїні а пропѣне врезн лѣкрѣ, пѣпъ а пѣ чере днвоїреа презїдентѣлї.

Мѣлте матерїї диетале аѣ о сферѣ фоарте таре, прїп зр tare еле чер прегѣтїре днделѣнгатѣ. Ачеаста се фаче прїп аша нѣмїтеле депѣтації сїстематїче.

d) **Вотїзареа.** Хотѣрѣрїле. Артіколїї. Апкїдереа диетеї. Дѣпѣче презїдентѣл кѣпоаѣе кѣ десвтерїле сѣнт дестѣл де таторе, чере вотїзаціе дела статѣрї. Маї днтѣїѣ глѣсѣеск регалїції днтпреѣпъ кѣ тавла крѣїаскѣ шї кѣ офїціалїї прїмарї, апої депѣтації комїтатѣрїлор, а Сѣкїлор, а Сасїлор шї а орашелор. Фѣкѣндѣ-се хотѣрѣреа дѣпъ о маїорїтате, депѣтаціїле сїстематїче, каре тотдеазна аѣ актзар пе зп протопотарїѣ, днкеїе протоколѣл кѣтѣреї шедерї. Ачеста дп зртѣтоареа шедере се чїтеѣе дїп ноѣ, шї афлѣндѣсе чева де дндрептат се дндреаптѣ, апої се сѣвскрїе де кѣтрѣ презїдентѣл шї зп протопотарїѣ. Тоате проїектеле де леце алкѣтѣїте астфелїѣ дп діетѣ нѣмаї атѣпчї аѣ пѣтере де леце, дакѣ тареле прїпц ал цѣреї ле днтѣреѣе прїп сѣвскрїереа са, їар пѣпъ атѣпчї еле рѣтѣн нѣмаї докѣменте їсторїче, ка шї алте десвтерї диетале. Антр'ачеа Домнѣл цѣреї пѣ есте дндаторат а сѣвскрїе проїектеле де леце; ел аре неклїптїтѣл дрепт ал Маїестѣдїеї, а днтѣрї врезн проїект де леце пе дїп днтрегѣл саѣ дп парте, ал атѣна, саѣ а'л лѣпѣда.*) Антѣрїереа леції о дѣ прїпцѣл прїп зп декрет, днтрѣ каре артіколѣл днтѣрїт се кѣпрїнде днтрег. — Апкїдереа

диетеї атѣрпѣ нѣмаї дела вѣнавоїе а прїпцѣлї. Андатѣ че зп декрет де дпкїдере с'аѣ четїт прїп комїсарїѣл крѣїеск, діета се десфаче шї депѣтації карїї де оѣще се алег нѣмаї пентрѣ кѣте о діетѣ, депїнд калїтатеа ачеаста, се дпторк ла ветреле лор.

Georgie Barić.

Фоїле поастрѣ.

Аѣ кѣдїгат шї „Gazeta de Transilvania“ кѣ „Foаїа пентрѣ мїнте шчл.“ кредит дп пѣвлїкѣл пострѣ? Аре четїторї? — Жѣрналїстїка дп паціа ромѣнеаскѣ — песте тот — де 13 ані дпкоаче аѣ фост дп старе а скоате пентрѣ сїне ла мїжлок зп пѣвлїк статорнїк шї оарешкаре опїне пѣвлїкѣ сѣвїтоаре ла крїтїкѣ де тот че се тїпѣреѣе дп лїтѣва поастрѣ? Апсѣжршїт есте ла Ромѣнї опїне пѣвлїкѣ? Ла ачестеа а да врео деслѣшїре мѣлцѣмїтоаре де кѣрїосїтате пе сра фоарте кѣ греѣ, дакѣ пѣ токма кѣ пѣзгїпцѣ; дакѣ сѣрорїле ачестор Фої дп прїпчїпателе вечїне кѣ кѣт маї векї кѣ атѣт маї вреднїче де чїпстїреа поастрѣ п'ар пѣтеа кѣтѣва мѣлцѣмї маї зшор пе асетеенеа днтревѣторї, пої кѣ атѣт маї пѣдїп пе афлѣт дп старе а о фаче ачеаста. Тот че пѣтем дпплїнї дїп партене есте, ка сѣ пѣвлїкѣтм чч. пѣте але Авонадїлор пошрїї, дѣпъ кѣтм де маї мѣлтѣ време неаѣ сѣѣтѣїт ла ачеаста мѣлцї дїп чеї кѣпоскѣторї де тревїпцїеле паціеї поастрѣ. Ачеа лїстѣ де авонадї, пе каре о скоасерѣт дп кѣдїѣва пѣтерї аї „Gazeteї,“ ва пѣтеа арѣнка пѣдїптїкѣ лѣмїпѣ асѣпра мѣсѣреї де дпкредере че авѣ ромѣнїтеа кѣтрѣ ної; ам зїс пѣдїпѣ; пентрѣ-кѣ ваї, сѣнт

*) Verboeci Trip. p. II. t. 3. p. 5.

нище лъкръри, каре астьдаты нъ се пот да не фадъ, каре днсъ ар деслвши тот. Атъта пѣтаі: Ноі дін партене кѣтръ пѣвлікъл пльтиторіѣ*) не каре'л авърѣм ши не каре'л ведеді кѣт есте, не афлѣм дндатораці кѣ мълдѣмітъ. Поате фі, кѣ знїі ка ачеіа се вор дндоі де сїнчерїтатеа поастрѣ, карїі шїѣ вїне ка ши ноі, кѣткѣ дн патріа' поастрѣ ши дн Ѣнгарїа — ка съ тѣчем де алте цѣрї — се афлѣ пропрїетарї де газете кѣт ши редакціі, каре кѣ днтреїт пѣтър не кѣдї авем ноі, кѣ доаѣ, треї шїі авонаці, не лѣгнѣ ѣн предъ вѣн чед'л іаѣ, нѣ се дндестѣлеаѣ, арѣтѣнд кѣ келтѣіала лор не тоатъ септѣмѣна сѣіе чел пѣціп ла треї патрѣ сѣте сѣандї — шїі аша маї претїнд — ши ажѣтоаре естраордїнаре. Ноі днсъ, дѣпѣче претенсііе пі ле апѣсѣрѣм ла непѣтїнцеле поастрѣ, нѣ пѣтем афла пічі о кавѣѣ де не тѣлѣдѣміре. — Дакъ анѣміт Фоаїеа ачеаста де чїпчі ані аѣ адаос чева спре децента-реа дѣхѣрїлор ши спре днкѣлзіреа інімілор пентрѣ тот че е вѣн ши фолосїторїѣ, пентрѣ адеѣвѣратѣл патріотїзм, ачест мерїт се рѣварсѣ асѣпра ачелор капете прокопсіте, а ле кѣрор пѣте ле четїм кѣ вѣкѣрїе свїт о тѣлѣдїме маре де матерїі де оѣце фолосїтоаре. Де алтѣ парте фолосѣл полїтїческ ал Газетеї пѣтеа фї атѣта, не кѣт дї ера сѣфера кроїтъ де кѣтрѣ пѣтерї маї палте, каре черїѣлѣвї фїе тѣлѣдѣмітъ, ла ноі сѣнт ертѣтоаре ши влѣнде.

Кѣ ачестеа пої днкеїем кѣрсѣл де чїпчі ані ал жѣрналелор поастрѣ, кѣ ачеа дѣлче ши вїе пѣдежде, кѣткѣ піде времї фаворавїле ши маї вїне кезѣшѣїтоаре пентрѣ вїїторїѣ сѣнт апроапе ши де лѣвшеле поастрѣ. Днтр'ачеа фїешкаре зі е дѣскѣлїда челеї вїїтоаре. Дїн челе трекуте дѣпѣ алте тѣлте кѣпоацет ши атѣта, кѣткѣ ѣн пѣтър днсемпат дїн аї поцѣрїі, карїі одїноарѣ п'авѣ съ чїтеаскѣ маї пімік ефетер, акѣта шїаѣ фѣкѣт о неа апѣратѣ треѣвїндѣ, о тѣлпгїере ши о чїпсте а ведѣ дн касѣшї о Газетѣ, а о чїті ши а кѣцета асѣпра челор чїтїте. Не пої днкъ дїн тоате, днтпрецізрареа ачеаста не тѣлпгїе маї тѣлт! Де аїчі ши лѣѣм дѣтѣрѣѣтаре, де а не днтїнде ши не вїїторїѣ тоате пѣтерїле, спре а пѣтеа тѣлѣдѣмі треѣвїндѣ, інтересѣл ши кѣрїосїтатеа четїторїлор ши ачеаста кѣ атѣт маї ѣшор де ачі ваїпте, кѣ кѣт Газета ешїнд не септѣ тѣлпѣ де доаѣ орї, ши аша спациѣл фїїнд маї маре, ши матерїі вор пѣтеа інтра маї богат скрїсе. Фоаїеа днкъ ва апѣка не кѣрареа арѣтатѣ еї де времї ши анѣміт де адеѣвѣрателе, іар нѣ пѣтаї днкїпѣїтеле треѣвїндѣ а ле паціеї поастрѣ.

Не апѣл 1845 че стѣ ла знїѣ, съ не ведем сѣпѣтошї, ши сѣкѣпаці де орї че грїжі фатале, че не тоді чеї вѣнї нѣї ла сѣ а днѣде окїі пічі дн меѣлл попдїлор.

Редакторъ л.

*) Нѣ четїторїѣ, кѣчї ачела есте алтѣл.